

The background of the entire page is a vibrant red color. It is filled with numerous white line-art outlines of hands, some open and some with fingers slightly curled, scattered across the surface. The hands vary in size and orientation, creating a sense of a diverse group of people.

KOULUTA KESTÄVÄSTI JA YHDENVERTAISESTI

Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry ja KSL-opintokeskus
Lintulahdenkatu 10, 00500 Helsinki

Teksti KSL-opintokeskuksen kestävän kehityksen ohjelman sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunitelman pohjalta: Salla Virtanen, Viestintäpalvelu Sypriini
Ulkoasu: Salla Virtanen, Viestintäpalvelu Sypriini

Painettu: ISBN 978-952-6693-25-5

PDF: ISBN 978-952-6693-26-2

Paino: Suomen Uusiokuori Oy, Somero, 2018

KOULUTA KESTÄVÄSTI JA YHDENVERTAISESTI

Johdanto	4
Kestävän kehityksen osa-alueet	5
Ennen koulutusta	6
Koulutuksen markkinointi ja koulutukseen ilmoittautuminen..	6
Koulutusmenetelmät ja materiaalit	8
Koulutustilat	10
Tarkistuslista – ennen koulutusta	12
Koulutuksen aikana	13
Tarkistuslista – koulutuksen aikana	15
Koulutuksen jälkeen	16
Tarkistuslista – koulutuksen jälkeen	17

JOHDANTO

Kestävän kehityksen mukaisessa toiminnassa otetaan huomioon sekä ihmiset että ympäristö. Tämän oppaan tarkoituksena on auttaa sinua toteuttamaan koulutuksia ja muita ryhmätilanteita, joissa kaikki pääsevät mukaan ja joissa huomioidaan myös ympäristöarvot.

Opas on suunnattu erityisesti KSL-opintokeskuksen kouluttajille ja KSL-opintokeskuksen kurssituella kursseja järjestäville järjestöille, ja se pohjautuu KSL-opintokeskuksen kestävän kehityksen ohjelmaan sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan. Oppaasta on kuitenkin hyötyä kaikille kouluttajille, erilaisten ryhmien ohjaajille ja koulutustilaisuuksien järjestäjille.

Kestävän kehityksen voi jaotella neljään osa-alueeseen: sosiaalinen kestävä kehitys, ekologinen kestävä kehitys, taloudellinen kestävä kehitys ja kulttuurinen kestävä kehitys. Tässä oppaassa on huomioitu kaikki neljä osa-aluetta ennen koulutusta, koulutuksen aikana ja koulutuksen jälkeen. Erityisesti oppaassa keskitytään sosiaaliseen kestävään kehitykseen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen – siihen, että kaikki voivat osallistua.

Löydät oppaasta helpot tarkistuslistat ennen koulutusta (sivu 12), koulutuksen aikana (sivu 15) ja koulutuksen jälkeen (sivu 17) huomioitavista asioista. Niiden avulla voit nopeasti varmistaa, että kestävän kehityksen osa-alueet on huomioitu jokaisessa koulutuksessa. Voit myös tulostaa tarkistuslistat käyttöösi KSL-opintokeskuksen verkkosivuilta.

KESTÄVÄN KEHITYKSEN OSA-ALUEET

Sosiaalinen kestävä kehitys on yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, kansalaisvaikuttamista, solidaarisuutta, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, terveyttä ja hyvinvointia sekä turvallisuutta. Sosiaalisen kestävä kehityksen huomioiminen koulutuksissa ja ryhmissä tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että kaikki voivat osallistua koulutukseen parhaalla mahdollisella tavalla: jokainen saa olla mukana ja vaikuttaa sekä olla oma itsensä turvallisessa tilassa.

Ekologinen kestävä kehitys tarkoittaa tilojen, liikumisen, hankintojen, tarjoilujen, jätteiden ja energian käytön tarkastelua ympäristönäkökulmasta. Ekologisen kestävä kehityksen huomioon ottaminen koulutuksissa tarkoittaa sitä, ettei luonnonvaroja käytetä turhaan.

Taloudellinen kestävä kehitys tarkoittaa varojen käyttöä kestävästi ja eettisesti. Kestävä talous perustuu harkintaan ja eettisiin ostoihin.

Kulttuurinen kestävä kehitys sisältää monikulttuurisuuteen, kansainvälisyyteen, kulttuuriympäristöön ja kulttuuriperinteeseen liittyviä asioita. Kulttuurisen kestävä kehityksen huomioiminen tarkoittaa monikulttuurisuuden edistämistä, sivistyneen ja solidaarisen ympäristön luomista sekä arvojen ja perinteiden näkyväksi tekemistä.

ENNEN KOULUTUSTA

Erilaisia koulutuksia ja kursseja toteuttavan järjestön on hyvä luoda yhdessä sovittuja toimintatapoja, jotka kaikki kouluttajat ja ryhmänohjaajat tuntevat. Yhdenvertaisuussuunnitelmassa kerrotaan, miten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät asiat huomioidaan koulutuksissa. Kouluttajilla kannattaa olla selkeä ohjeistus myös häirintätilanteisiin puuttumiseksi sekä ajan tasalla olevat turvallisuusohjeet. Onko kouluttajilla riittävää ensiapuosaamista?

Seuraavissa kappaleissa kerrotaan, miten kestävään kehitykseen liittyviä asioita voi ottaa huomioon koulutuksen suunnittelun eri vaiheissa.

KOULUTUKSEN MARKKINOINTI JA KOULUTUKSEEN ILMOITTAUTUMINEN

Kaikkien yhdenvertainen kohtelu tulee pitää mielessä jo koulutusta markkinoidessa sekä koulutukseen tai ryhmään hakeutumisessa ja osallistujavalinnassa. Missä koulutuksesta tai ryhmästä kerrotaan; kuka tiedon löytää ja kuka ei? Onko lehti-ilmoitus tehty pienellä fonttikoolla, vai onko tieto saatavilla vain verkossa? Onko tietoa saatavilla riittävän selkeällä kielellä, jotta esimerkiksi vammainen tai maahanmuuttajat ymmärtävät sen?

Koulutuksen suunnitteluvaiheessa kannattaa pohtia, voisiko järjestösi ottaa koulutuksiinsa helpommin mukaan esimerkiksi maahanmuuttajia, turvapaikanhakijoita, mielenterveyskuntoutujia, päihdekuntoutujia, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä, ikäihmisiä tai työttömiä. Onko erityisryhmille mahdollista tarjota halvempia kurssimaksuja tai muuten tukea heidän osallistumisestaan? Mukaan on helpompi tulla, jos tarjolla on materiaalia eri kielellä tai selkosuomeksi. Koulutusta voi myös käydä esittelemässä erilaisille ryhmille monikulttuurisuusjärjestössä tai vastaanottokeskuksessa.

Jos koulutukseen ilmoitaudutaan lomakkeella, mieti kysymyksiä myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Tarvitaanko tietoa ilmoittautujan sukupuolesta, ja onko lomakkeessa tarjottu useampia vaihtoehtoja kuin mies ja nainen? Kysytäänkö lomakkeessa, tarvitseeko osallistuja erityisjärjestelyjä esimerkiksi vammansa takia? Huomioi, että ilmoittautumislomakkeet on tehty selkään muotoon esimerkiksi näkövammaisille. Ilmoittautumisohjeissa voi myös mainita, että koulutukseen voi tarvittaessa osallistua avustajan kanssa.

Kannusta koulutuksen osallistujia liikkumaan ympäristöystävällisesti, ja toimi niin myös itse. Kun markkinoit koulutusta tai kerrot tapahtumasta, kerro myös, miten paikalle pääsee julkisilla kulkuneuvoilla. Jos vuokraat auton yhteiskuljetukseen, valitse mahdollisimman vähäpäästöinen vaihtoehto ja täytä kuljetukset mahdollisimman täyteen.

KOULUTUSMENETELMÄT JA -MATERIAALIT

KSL-opintokeskuksen käyttämällä pedagogisilla menetelmillä ei kasvateta kuuliaisia alamaisia vaan aktiivisia, osallistuvia kansalaisia. Myös järjestöjen omissa koulutuksissa kannattaa valita sellaisia pedagogisia menetelmiä, jotka ovat voimauttavia ja tukevat osallisuutta, tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä.

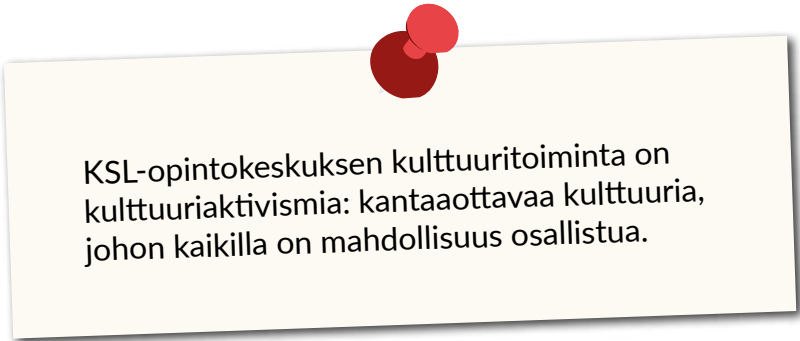
Kun valitset koulutuksessa käytettäviä menetelmiä, pidä osallistujia ja heidän osallistumistaan suunnittelun lähtökohtana. Osallistavien menetelmien avulla kaikilla on halutessaan mahdollisuus osallistua. Niiden avulla voidaan konkretisoida asioita, aktivoida ja sitouttaa osallistujia ja saada kaikkien ääntä kuuluviin. Tarkempia vinkkejä erilaisiin koulutuksiin ja ryhmätilanteisiin sopivista osallistavista menetelmistä löydät julkaisusta *Osallistavat menetelmät – vinkkejä ja virikkeitä kouluttajalle* (KSL, 2017).

Koulutusmenetelmät ja -materiaalit valitaan niin, että ne ovat monipuolisia ja ottavat huomioon osallistujien ja heidän oppimisensa moninaisuuden. Vinkkejä erilaisten oppijoiden huomioimiseen saat esimerkiksi *Oppiminen onnistuu – tukea haasteista selviämiseen* -oppaasta (KSL, 2014).

Monenlaisissa koulutuksissa on mukana kulttuuritoimintaa ja yhteiskunnallisissa liikkeissä mukana olemista. Koulutusten suunnitteluvaiheessa kannattaa miettiä, miten voi edistää sivistynyttä, avointa, kunnioittavaa, herättelevää ja solidaarista kulttuuriympäristöä. Koulu-

tuksessa saa ottaa kantaa, ja suunnitteluvaiheessa kannattaa miettiä myös menetelmiä, joissa luodaan kulttuuria ja kulttuuriaktivismia. Suunnittele koulutus niin, että järjestösi juuret, perinne ja arvot näkyvät.

KSL-opintokeskuksen kulttuuritoiminta on kulttuuriaktivismia: kantaaottavaa kulttuuria, johon kaikilla on mahdollisuus osallistua.

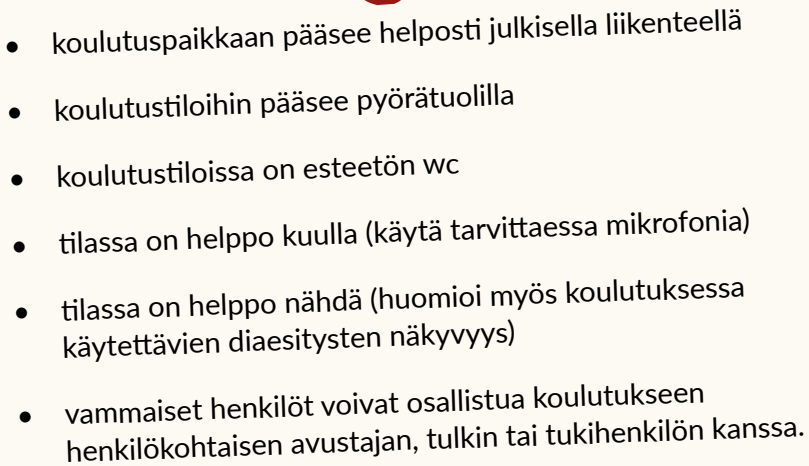
Kohderyhmästä riippuen verkkoympäristöjen hyödyntäminen voi lisätä koulutuksen saavutettavuutta, kun koulutukseen voivat osallistua myös kauempana asuvat. Verkkoympäristöt ja sähköiset materiaalit ovat myös ympäristöystävällisempiä. Toisaalta kannattaa miettiä, onko kaikilla käytettävissään tietokone ja riittävät tietotekniset taidot verkkoympäristön käyttämiseen.

Huomioi ympäristöystävällisyys koulutuksiin liittyvissä hankinnoissa. Hankitko esimerkiksi esitteitä, muistiinpanopaperia ja kyniä tai kertakäyttöastioita? Ovatko hankinnat välttämättömiä, ja voisivatko ne olla ympäristöystävällisempiä? Käytä mahdollisuuksien mukaan digitaalisia ratkaisuja, ja suunnittele koulutukset niin, että jätteen syntyä ja kopiopaperin käyttöä vähennetään.

KOULUTUSTILAT

Koulutuksen osallistujilla voi olla esimerkiksi liikuntarajoitteita, näön tai kuulon rajoitteita tai muita vammoja. Ota koulutustiloja valitessasi huomioon, että ne ovat esteettömät mahdollisimman monelle. Mieti etenkin koulutuksesi kohderyhmää: esimerkiksi jos koulutus on suunnattu eläkeläisille, sitä ei kannata järjestää tilassa, johon johtaa jyrkät portaat.

Huolehdi mahdollisuuksien mukaan, että

-
- koulutuspaikkaan pääsee helposti julkisella liikenteellä
  - koulutustiloihin pääsee pyörätuolilla
  - koulutustiloissa on esteetön wc
  - tilassa on helppo kuulla (käytä tarvittaessa mikrofonia)
  - tilassa on helppo nähdä (huomioi myös koulutuksessa käytettävien diaesitysten näkyvyys)
  - vammaiset henkilöt voivat osallistua koulutukseen henkilökohtaisen avustajan, tulkin tai tukihenkilön kanssa.

Muista myös kertoa esteettömyystiedot koulutuksen verkkosivuilla tai esitteessä. Löydät sopivia symboleja ja ohjeet niiden käyttöön esimerkiksi Kulttuuria kaikille -palvelusta (http://kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_symboleja_viestintaan).

Kun valitset koulutustiloja, mieti myös, että ne ovat mahdollisimman tarkoituksenmukaisia kyseiseen koulutukseen: Onko tila sopivan kokoinen koulutukseen? Onko tila helppojen julkisen liikenteen yhteyksien päässä? Kiinnitä tiloja valitessasi huomiota myös sisäilmaan ja ilmanvaihtoon.

Jos koulutuksessa istutaan paljon, tarkista, ovatko kouluttajan ja osallistujien istumapaikat riittävän ergonomisia. Taukojumppa ja liikuttavat koulutusmenetelmät keventävät istumisen aiheuttamaa kuormitusta. Huolehdi kuitenkin, että kaikki osallistujat voivat osallistua jumppaan ja liikkumiseen.

Ennen koulutuksen alkua kouluttajan tai ryhmän ohjaajan tulee tutustua tiloihin sekä tilojen turvallisuusohjeisiin ja poistumisteihin.

Suosi koulutuksen kahvitarjoiluissa ja muissa tarjoiluissa reilua kauppaa, luomua ja lähiruokaa. Tarjoa kasvisruokaa tai vegaanista ruokaa ainakin vaihtoehtona. Suosi ympäristöarvot huomioivia ravintoloita, pitopalveluita ja kauppoja niin omissa hankinnoissa kuin osallistujien ohjeistuksissakin.

Kun suunnittelet koulutuksen taloutta, käytä rahaa järkevästi. Suosi koulutustilojen valinnassa ja muissa hankinnoissa eettisesti toimivia yrityksiä.

KESTÄVÄN KEHITYKSEN TARKISTUSLISTA – ENNEN KOULUTUSTA

- Koko kohderyhmän on helppo saada tietoa koulutuksesta.
- Ilmoittautuminen on helppoa.
- Erityisryhmien on helppo päästä mukaan.
- Koulutusmenetelmät ovat osallistavia.
- Koulutusmateriaalit ottavat huomioon osallistujien ja heidän oppimisensa moninaisuuden.
- Koulutustilat ovat esteettömät (katso lista sivulta 10).
- Koulutuspaikkaan pääsee julkisilla kulkuneuvoilla ja osallistujat on ohjeistettu niiden käyttöön.
- Yhteistyökumppanit, tilojen vuokraajat ym. toimivat eettisesti.
- Kaikki tehdyt hankinnat ovat välttämättömiä ja mahdollisimman ympäristöystävällisiä.
- Tarjoiluissa suositetaan reilua kauppaa, luomua ja lähiruokaa.
- Jätettä syntyy mahdollisimman vähän.
- Kopiopaperia kuluu mahdollisimman vähän.

KOULUTUKSEN AIKANA

Kun menetelmät on jo suunnitteluvaiheessa valittu osallistaviksi, kaikkien mukaan ottaminen koulutuksen aikana helpottuu. Kouluttajana tai ryhmän ohjaajana kannattaa kuunnella osallistujia herkällä korvalla: menetelmien tai etenemissuunnitelman vaihtaminen kesken kaiken on joskus tarpeen, jotta kaikki osallistujat pääsevät osallistumaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Pidä kaikenlaiset osallistujat mukana, ja huolehdi, että kaikki ymmärtävät keskustelun ja tehtävät. Luo siltoja osallistujien välille, luo yhteisöllistä kulttuuria, jossa kaikki pääsevät jakamaan osaamistaan ja oppimaan muilta.

Kannusta koulutuksen osallistujia olemaan kriittisiä, keskustelemaan ja ottamaan kantaa. Kouluttajalla ei ole kaikkea tietoa – yhdessä oppimalla saadaan aikaan parempia tuloksia. Tee osallistujille selväksi, että koulutuksessa ei tarvita turhia hierarkioita: kaikilla on yhtäläinen oikeus olla äänessä.

Kouluttaja tai ryhmän ohjaaja on vastuussa tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen ilmapiirin luomisesta. Ohjaa osallistujia toimimaan yhdenvertaisen oppimisilmapiirin luomiseksi. Kiinnitä erityistä huomiota siihen, että ilmapiiri on viihtyisä ja turvallinen kaikille myös riippumatta esimerkiksi sukupuolesta, iästä tai vakaumuksesta. Kaikilla tulee olla mahdollisuus osallistua haluamallaan tavalla.

Yksittäisiä osallistujia tai ihmisryhmiä loukkaavaa kommentointia tai vitsejä ei sallita koulutustilanteissa eikä tauoilla, ja ryhmän ohjaajan on puututtava mahdollisiin

häirintätilanteisiin heti. Etukäteen yhdessä sovitut toimintatavat tekevät puuttumisesta helpompaa.

Jos koulutuksen aikana siirrytään paikasta toiseen, liiku ja liikuta osallistujia kävellen tai julkisilla kulkuneuvoilla. Kannusta myös portaiden käyttöön mahdollisuuksien mukaan.

Lajittele koulutuksessa syntyvät jätteet ja ohjeista myös osallistujia lajittelussa. Sammuta valot tiloista, joissa ei olla. Sammuta myös tietokoneet ja muut laitteet, kun niitä ei käytetä.

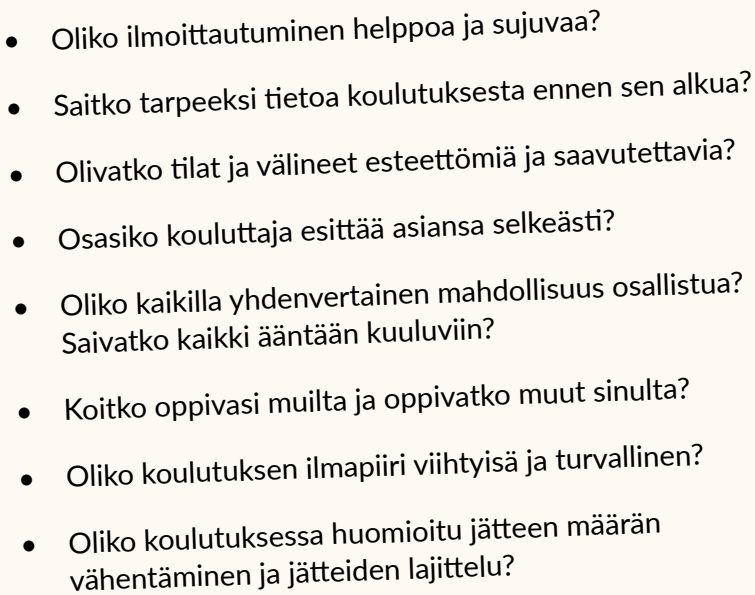
KESTÄVÄN KEHITYKSEN TARKISTUSLISTA – KOULUTUKSEN AIKANA

- Kaikki osallistujat saavat ääntään kuuluviin – myös kriittisesti.
- Kaikki voivat jakaa osaamistaan ja oppia toisilta.
- Ilmapiiri on viihtyisä ja turvallinen kaikille.
- Loukkaavaan ja häiritsevään käytökseen puututaan heti.
- Koulutuksessa kävellään ja käytetään portaita mahdollisuuksien mukaan.
- Jätteet lajitellaan.
- Valot ja laitteet sammutetaan, kun niitä ei tarvita.

KOULUTUKSEN JÄLKEEN

Muista huomioida kestävään kehitykseen ja yhdenvertaisuuteen liittyvät asiat myös silloin, kun olet yhteydessä osallistujiin koulutuksen tai ryhmätilanteen jälkeen. Palautteen pyytäminen osallistujilta auttaa sinua kehittämään koulutuksia. Palautekyselyssä kannattaa kysyä myös kestävään kehitykseen liittyviä asioita.

Esimerkkikysymyksiä palautekyselyyn:

-
- Oliko ilmoittautuminen helppoa ja sujuvaa?
  - Saitko tarpeeksi tietoa koulutuksesta ennen sen alkua?
  - Olivatko tilat ja välineet esteettömiä ja saavutettavia?
  - Osasiko kouluttaja esittää asiansa selkeästi?
  - Oliko kaikilla yhdenvertainen mahdollisuus osallistua? Saivatko kaikki ääntään kuuluviin?
  - Koitko oppivasi muilta ja oppivatko muut sinulta?
  - Oliko koulutuksen ilmapiiri viihtyisä ja turvallinen?
  - Oliko koulutuksessa huomioitu jätteen määrän vähentäminen ja jätteiden lajittelu?

Palautteen voi täyttää myös koulutuksen lopuksi paperille, jolloin vastausten saaminen on usein varmempaa. Jälkikäteen lähetettävä verkkokysely on ympäristöystävällisempi, mutta se voi jäädä vastaamatta, jos palautteenantajalla ei ole riittäviä tietoteknisiä taitoja tai hän on kiireinen.

Muista myös käyttää saamaasi palautetta! Sen avulla voit arvioida ja kehittää tulevia koulutuksia niin, että ne huomioivat kestäväan kehityksen ja yhdenvertaisuuteen liittyvät asiat entistä paremmin.

KESTÄVÄN KEHITYKSEN TARKISTUSLISTA – KOULUTUKSEN JÄLKEEN

- Koulutuksen jälkeen lähetettävät viestit ovat ymmärrettäviä ja helppolukuisia.
- Koulutuksesta pyydetään palautetta.
- Palautekyselyssä kysytään kestäväan kehitykseen liittyviä asioita.
- Kokemusten ja palautekyselyn perusteella kehitetään tulevia koulutuksia kestäväan kehityksen näkökulmasta.

KSL-JULKAISUT

KSL tuottaa kirjoja ja opintoaineistoja aikuiskasvatuksesta, kulttuurista, työelämästä ja yhteiskunnasta sekä järjestötaidoista. Suurin osa julkaisuistamme on maksuttomia ja ne löytyvät verkkosivuiltamme sähköisessä muodossa.

TILAA JULKAISUJA

Tilauksen voit tehdä verkossa osoitteessa ksl.fi, sähköpostitse ksl@ksl.fi tai puhelimitse 040 197 4209 (arkisin kello 10–14.) Kerro tilausta tehdessäsi julkaisun nimi, kappalemäärä sekä tilaaja, toimitusosoite ja laskutusosoite, jos eri kuin toimitusosoite. Lähetämme julkaisut postitse. Huomioithan, että veloitamme kaikista tilauksista postimaksun, jos lähetyskulut ovat yli viisi euroa (eli tilaus painaa yli 500 g). Julkaisujen painot ovat kerrottu tilauslomakkeessa, joten voit itse arvioida postikulujen määrän.

Tutustu ja tilaa: ksl.fi

The background of the entire page is a vibrant red color. It is densely populated with white line-art outlines of hands in various sizes and orientations, some reaching upwards and others downwards, creating a sense of collective movement and unity.

Kestävän kehityksen mukaisessa toiminnassa otetaan huomioon sekä ihmiset että ympäristö. Tämän oppaan tarkoituksena on auttaa sinua toteuttamaan koulutuksia ja muita ryhmätilanteita, joissa kaikki pääsevät mukaan ja joissa huomioidaan myös ympäristöarvot.

Opas on suunnattu erityisesti KSL-opintokeskuksen kouluttajille ja KSL-opintokeskuksen kurssituella kursseja järjestäville järjestöille, ja se pohjautuu KSL-opintokeskuksen kestävän kehityksen ohjelmaan sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan. Oppaasta on kuitenkin hyötyä kaikille kouluttajille, erilaisten ryhmien ohjaajille ja koulutustilaisuuksien järjestäjille.

ISBN 978-952-6693-26-2